

ՍՍԻՐ

ԴԵՏԴԱՆ

894.362

852

U-12

Umpfhp, U. H.

Furhscriptingzupjnschepi:

In 504

18/21

195

894.362

U-12

ՄԱՆԱԳԱՆ 25-ԱՄՅԱԿԻ ԱԲԹԻՎ

Մ. Ա. ՍԱԲԻՐ

894.362

U

ՅԵՐԵՎԱՆ Է 1936 թ.

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թարգման ընտրված բանաստեղծությունների

ՀԱՅԴԵՍՏԱՆ • 1936 • ՅԵՐԵՎԱՆ

662/852

A II 32027

Պատ. իմք.՝ [REDACTED]
Սրբազնիչ՝ Ա. Շահաբյան

Փաշ. լիպիցի Ա. 1100, Գառնի 1100,
Հրատ. 2000, Տիրում 3000
Գնահատի ապարան, Սեփեան.
11 Փետր, 4

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Միբա Աւեքեր Սաբիւր (առաջաբան)	62
	7

ՅԵՐԳԵՐ ԲԱՆՎՈՐԻ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱՅՈՒ ՄԱՍԻՆ

2. Բաղվի քանկորնքին	17
3. Քեզ մա՞րդ ես հաշվում	19
4. Խնչ կանեյիք, ո՞վ աստված	21
5. Հոգի մշակը	23
6. Փողը	25
7. Հոգապարծը	26
8. Ռեյնիւմիւի	27

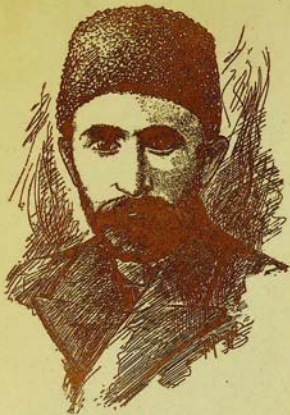
ՅԵՐԳԵՐ ՀԻՆ ԿԵՆՑԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

9. Գանգառ	31
10. Թող չգա՛	33
11. Զե՛մ տա ուսման, ձե՛ռք քաշե՛	35
12. Ուսուցչական ժողովը	37
13. Հարց-պատասխան	39
14. Մամղելին և Համիղը	40

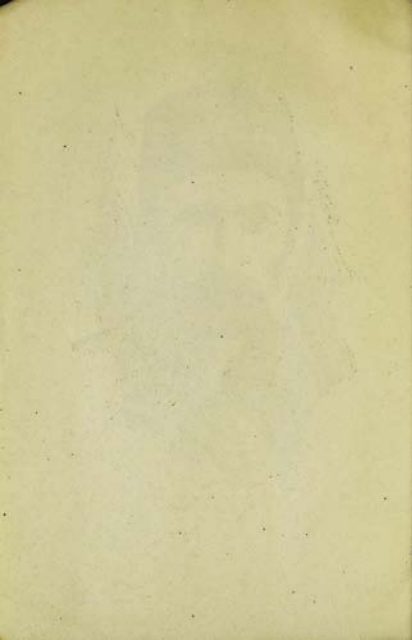
ԱՌԱՎԵՐ ՅԵՎ ԱՅԼՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԵՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

15. Խոփեցե՛քն ու ազատը	43
16. Մաւերի վեճը	44
17. Մեր պարտեզայանը	46
18. Նաւթեղինն ու գողը	47
19. Բժիշկն ու հիվանդը	48
20. Գլուխացին և հեղեղը	49
21. Մայրերի զարդը	50
22. Տգան և առույցը	51
23. Գարնան որբը	52

U. S. SEAL

Մերոս Ազեղներ Սարիքը եմքն է 1882 թվին Շամախում. Ութ տարեկան Լաւակում ծնել է ջաղաքի Քուրբական Լազար գաղտնջը. Ըստ սովորութեան, զեռ Ղալանն անցիր սովորելը չվերջացրած՝ յնր Քուլլատրում աշակերտներին գրելու վարժութեաննէր անել: Պատանի Սարիքը խախտում է այս սրննքը, և ժուլան նրամալում է սփախտիւթիւ կապել նրան: Սարիքը 10—12 տարեկան Լաւակում փոխադրում է Մեյիզ Ազիմ Երբմանու գաղտնջը:

Մեյիզ Ազիմ Երբմանին իր ժամանակի Ազրբեյճանի խոշոր ստաւաւեղմներէց էր. նա էր ուսումը անել էր Բաղդադում, Շամախում և իւրաւական այլ կենտրոններում, անապարտուրդել էր Մեքքա, Մեդինա, Սեդիպուս, Պալմա և ուրիշ մեծ ջաղաքներ: Ազիմ վերադարձել Շամախի է այնպէս թաց աղել աշխարհական վազով գաղտնջ, վարտեց թացի Քուրբեքներէց և պարսկերէնէց, նա զատականգում էր նաև սուսայ լեզուին: Սարիքն այս գաղտնջում սովորեց ժառ յերկու տարի, սակայն անսարակաւ գործերի անւախգութեան պատճառով նրա Լայրը Լաննէ նրան գաղտնջից՝ Լակաւակ Սարիքի ցանկութեանը և նրա գրական ընդունակութեաննէրին:

Ըստ խանութում պատանի Սարիքը չքամանկէց իր սիրելի գրչերէց և յնգեց իր կապը ուսուցիչ—բանաստեղծ Մեյիզ Ազիմից: Նա իր գրած առաջին վտանաւորները Լակաւի տանում էր նրա ժառ՝ սրտազրելու: Այս Լազի վրա Լոր է Սարիքի Լաւարեքութեաննէրը թաղաքան: Մի որ Լայրը Լաւակվելով վարգու վրա, վերջեցեց նրա տեսքը, խփեց զլիւնն և պատաստանելով զեն յարտեց: Լազով վերաւորված Սարիքը վնակէ Լեւանայ ջաղաքից և նույն տը իսկ միանալով զնոյի Բազու գնացող մի կաբականի՝ Լեւանայով Շամախուց: Բայց Լայրը ի մանալով իր վարգու այդ ջալլի մասին, Լեւանէց կաբականին է մի որդաւ անապարտելից վերադարձեցեց նրան աւել:

Սարիքի այս ջալլը գրական Լեւանէց ունեցում: Լայրը վարտը շափով Լալովելով իր վարգու Լակաւմանքի Լեւ, յխանդարեց նրան գրագին, գրականութեամբ: Մի ցանի տարի Լեւա Սարիքն աղան է Լա-

ժամատու հայտնի քառասունչներէն էր: Եւ ծանօթացաւ իւր ժամանակի գրողներին, ժամանակէն նրանց (ամբարշտներին, վարի մեծանքով կարգը) նոր խանութի մեծ աստիճանաւոր թաւաքով: Եւր մեծ տար-
կի տակ աղբիւջ Սարիբի ամառը աշիւն անկեալին էր: Եւ Թարստան
ախտի գնալու պատրիւով 23 տարեկան տառնում մեծացաւ տա-
նից, մի քանի տարի չընթացայից Քաղցեանստանում, Գարսիստանում,
Քաղցեանստանում և Միխայելեանում: Եւր ժամանակ լուրն տանելով, Եւ
վերադարձով Եւստիի, վարանց անունացաւ և վերջնականապէս տա-
տառնից: Բազմանգամ ընտանիքի նշանակման Լոսանքն ստիպեցին նը-
քան տեսնի պատրաստութեամբ և տեսնելով գրողին:

Եւստիս Լոսանքի յերկարաւոր, քիմիական ներքիւրի գլուխը,
վորը զաւիտ էր արժեքագուրի գարնանիւ տեղական ներքի (տարնի)
տեղափոխը, մեծ տարած տարրին քաղաքին Բազլի վրայով կտուր-
վող յերկաթուղին գրկից քաղաքն իւր նախկին տեսարանին նշանակու-
թեանից: Եւստիս անկման ինքզնում ավելի մեծ գեր խաղաց Բազ-
լում Եւրթագրաւարներու թիւն գարգացումը և Եւստիսային կենտ-
րոնի Եւստիսայ Բազլու փոխադրելը: Անխտապօքի անկման յենթադ-
րան քաղաքում Սարիբի ամառը չկար տառնալով թիւն ժող մեծ տես-
նելու:

Եւստիս Լոսանքի տեսնում էր այդ չընկած Քաղցր տեսչիւն Լո-
գիստականութեան միջնաբերդը, վարանց քաղաքին լինողներին
բարեկրթական գալն կամ յերկրի տեսողիման տարրերի մեծ,
հնչում և Լոսանքում էր ամեն մի քիչ թիւ շատ տառնալով շարժում:
Սարիբի ամառը չափապէս զգալու էր այս պայմաններում պատարն
արտաւայտից իւր ժառանգը, վարանց նկատելիարն տառնում էին տա-
ռնալով քաղաքը: Եւստիս քաղաքով ընդգնմ սիրող խաղաքի և գաժան
քաղաքին նշան աշխարհաւայտցի մեծ տառն էր յեկել մի չընկած,
վորը տանում էր նրան գեղի զեմակրտական, ժողովրդապիտան
գաղափարները:

Սարիբի տառնի գառնաւորները, վարանց գրված էին տառն-
գիման զգալով, լույս տեսնում Ազրեյանի աստիճաններից զուր, Թի-
ֆուսում (Թիֆլիսի) Լոստարակովայ Եւստիս Թուս Թիֆլիսում:

Սակայն գնական թիւումը Սարիբի աշխարհաւայտցի մեծ տեղի
ունեցաւ 1905 թվի Լոստարակովային չընկած: Թուստանում և Ան-
գլիստիկանում սկսված Լոստարակովան քաղաքի վերջը Եւր Լոստիս-
նի էր քաղ տեսնում քաղաքի և Լոստարակովային, խանքի, թիւնի և
Լոստարակովաների կրտսերներին տակ Լոստիս Թուս աշխարհաւորութեան
ամառը: Այդ ժամանակների Լոստիսների արտաւայտիցն և Լոստիսանում
Սարիբի, վորը 1905 թվին Եւստիս (Կանք) Թիֆլում Լոստիս և գա-
լիւ Լոս—Քաղցեան Լոստիսների գեմ, վարանց Լոստիսում էին քա-
ղաքի կողմից, և գառնապատում Լոստիսի թիւնութեանը:

1905 թվի Լոստիսի Լոստարակովում և Սարիբի Եւստիսի:

(միջազգային) քանադանդությանը, զորով նա կոչ էր անում յերկու յերեսը ժողովուրդներին՝ գաղտնիցանել թշնամությանները:

— Յերբ փոք կիժա, մեր գարում, պեռք է լինել միտան,
լինել յեղադր, ունենայ մի նպատակ սրբազան,
Յերբ փոք չկա յուրի պատեալ թուրք ու՛ լայի գետության՝
Ինչո՛ւ ամառ ենք գարնել թշնամիներ մենք գտան,
Լայրենիքի, նույն լայի գաղտնիքն ենք վաղուց մենք
Չկա՛ մեկը, փոք աչտաք ուղիք ամբում ցույց տաք մեզ:
Գերեմխաններ, յեկե՛ք անդեռ, յերեսալության խո՛ւք թոյ
Այի,
Չոր լինենք անշու ու մտերիմ, թշնամությանն անդարձ
կուրի՛:

Յերկու ընկեր՝ Լարեման, Լայրենիքում յերկրակից,
Չոր գարեքով աշխատել՝ միշտ յեղել ենք քախտակից,
Այս ենք շրեւ, չորս խմել նույն գետերից, աղբյուրից՝
Այստեղ անկարծ իրար զեմ տուր ենք անում պաշտանից—
Վզիտության, իրկիսի մասն է աշտանդ խառնակից—
Երաւ ու քաղաք ամերան՝ գարնան աշտան կարմիր լինե
Գերեմխաններ, յեկե՛ք անդեռ, յերեսալության խո՛ւք թոյ
Այի,
Չոր լինենք անշու ու մտերիմ, թշնամությանն անդարձ
կուրի՛:

1905 թվի նկագրութեան ազգանշանն առել Ազգրեշտնի
թուրք-առաքելութեան մեջ մտնել է անում մտեր յուրեւանան գե-
մադրատեան շարժումը, փոքի ներկայացուցիչն է անդիտանում 1906
թվից հրատարակելով «Մուլլա Նասրեդին» անդեռ, և փոքի շուրջը Լա-
մախթիում են՝ մամանակի առաջափոր թուրք գրողները: Այս յերկու-
նաթերթը, փոքի խմբագիրն էր Քեյիլ Մեմեդ Նույին, պայքար էր մը-
ղում Լադերախանութեան, կին խափար ու մառլլ կենցաղի և սովորու-
թյանների զեմ ու՛ շարքում էր ժողովրդական յուսափութեան Մա-
րիքը գտնում է այս յերկունաթերթի ամենախառնուրդ աշխատակիցը:
Այս անդեռին աշխատակցում էլին ուսուսան կրթութեան առաջած,
մամանակի առաջափոր գաղափարներով ազդարձ յերիտաւարդ գրող-
ները: Մարիքի ամառ «Մուլլա Նասրեդին» գարնով այն սրգանը, փոք
Շարափութեան՝ էր առիւն նրան ազատութեան արտաւանդելու իր
մտքերը, պայքարելու Լադերախանների, Լարուսանների և մեղոյ կար-
գերի զեմ, պաշտպան կանգնելու աշխատափոր աղբյուրի՝ քանձորին ու
զյուզուշտան Յերկունաթերթի նոր գեմադրատեան ուղղութեանը, լսին
մասուններին՝ մատչելին՝ Լադանալի յեղան՝ մի գարն անդիտադով

Մարիբի ամառը նա էր յերգիծական սուր գոտանալներով, քննի-
տաններով ու պամֆլետներով զարկած ընթերցողների ամառը ամենա-
սիրելի, ծաղովբզական բանաստեղծու Մարիբի տնունը նշանակեց և տա-
րանեց Ազրբեյջանի ամսաններից զուր, ամբողջ Անգրեզիկայի թուրք
ընթերցողների լըխում, մինչև իսկ Քուրդիստանում և Իրանում, Մա-
րիբի «Լուֆ-Լուֆ» կնգմանում ազգած յերգիծական խաթանգ գոտանա-
լները կատաղի ստեղծությամբ լցրին ժողովուրդը նշանակող ինքնակամներին և
յեկեղերին, էր ամբողջ ջաղաջի միջավայրն անտանների զարկած նրա
ամառը, նույնիսկ նրա կյանքը միշտ յենթակա յեր գոտանելի

Շամախու նշանակալիտությունն ու ժողովուրդը, նեղացիական
տարրերը յնչին կարող նշանակել ախ մաջի կես, վեր Մարիբը՝ «Լուֆ-
Լուֆը»՝ ընկալապի և խայտառակի կին կնեցալը, աղաթը, ծաղրի կրտին
ու կրտականներին, նեղին յեկեղերին ու գոտանականներին Շամախում
նրա թշնամիները բազմաչան և ջաղաջի տխունը պաշտանապես
նրան տեսազած նայադարելով՝ Լորդարում եր Լաուարիությունը՝
չբարեկ Մարիբին, առեսուր շանն նրա կես, նույնիսկ թույլ շտալ
բազմեցում յաղանու, տեղով, վեր նա պիտի եւ

Ենթերիվ այդ Լուսանեցի՝ Մարիբի տնանի առեսուրն անկա-
դու-Քյան Լաուարից, 1907 թվից յուսարքի յենթարկելով էր խոնարհը և
յերեք տարի տեղորտ թափառելուց կես, 1910 թվին նրան Լուֆից
ուսուցչական պաշտան կնեց յերեկ Քաղվում, նոր միջավայրը նրան
վաղարում եր Ուսուցչական աշխատանքի կես միասին նա կանա-
վոր ժամանակում եր «Մուլլա Նաբեղյան»-ին և նույն ժամանակ Քաղ-
վում Լաուարիկով «Գյունե» (Արե) և «Մուլլա-ժամ» («Նեղեկատու»)՝
թերթերին:

Նյութական ծանր պայմաններն ու աշխատանքը ջաղաջեցին
բանաստեղծ յերգիծաբանի առաջնությունը, 1911 թվին Մարիբը Լի-
վանդացում և Քաղից մեկնեց Շամախի՝ էր ընտանիքի Լաու Շամա-
խում նրա Լիվանդությունն ալելի տասակացում, վերից կես զնեց
Քիթլիս թշնակելու, ապա յաղադրու Վերադանալով Շամախի, 1911
թվի Լուսիս 25-ին, Լիվան տարեկան Լաուարում, մահացում Ազրբեյջանի
խաչարազույն ծաղովբզական բանաստեղծը:

Մարիբն ըստ արժանեւոյն գոտանովից միասին էր Լուսից վերի,
Ազրբեյջանի խորհրդաթաղումից կես, նրա ծաղովբզանիական կրա-
կա ջարդը, զեմակրատական վաղին, պայքարը աղաների, նշանա-
կաններին և տիրող խափար կարգերի դեմ՝ նրան զարմրին Ազրբեյջանի
գրականության խառնարաւոյն կրտակներից մղը, ծաղովբզական բանաս-
տեղծ յեկ յերգիծաբան նրա քաղած գրական ժողովուրդուրը պաղանում
և Ազրբեյջանի աշխատաւոր մասնակներին: Նրա ամառը եւ Քաղվում կան-
նած և նրա ուղադրում արեանը և ջաղամթիվ Լիվաներին ու զարդ-
ներ կալված են նրա տնունով:

Նրա զերը ըստ մեծ և յեղն Ազրբեյջանի նոր գրականության և
Լեզվի զարգացման մեկ, նա տեղեկեց գրական և ուղադրու յեկ զարդ

լայն ժառանգելն նախնանց յնվ սիտի զտականություն։ Վարդա ուսուցիչ յնվ լուսավորիչ։ Նա խոսու զոր է նստանել նայել ճաղվորական կրթության ապագանուն։ Նա պայքարել է, ապաստադրելու նամար գլխուքը Հայկաների և Ղարանի ազգնությունից։ պայքարել է նախն Կահանց գաղափարականության և ապաստադրման։

Մերկացնելով նարուսաների, խաների ու բնկերի նկատման և զարելիլ զնմաք, նա մեծ շափով նպաստել է ճաղվորական լայն ժառանգների ապաստադրական պայքարին, բարձրագույնի և կալմանաների զնմ։

Ճամարիս և, Սարիքը ինչպես և ՎՊՄՄ նարեղզին՝ յերգիտաների լարիչ նամանման առաջագոր զարդները չեն գիտակցել գաղափարական պայքարի զերը, չեն կարողացել կանգնել զնույն աշխատագոր ժառանգներն իսկական ապաստադրությունը առնույ ուղիների վրա, նրանք յեղել են զլուսավորագիտ բողոքող — լուսավորիչներ, զնմանքառական — նամանիսար գաղափարներով ապագրման մարդիկ, առկան և աշխուս ժամանակի տիրող կարգերում, լայն ժառանգների ննչմանության և մոլանույ թուրք նպերականության տիրապետության պայմաններում նրանց կատարած զերը նշանակալից և մեծ է յեղել։

Սարիքի նշանագոր զարն և ընտանի նաման զերքը, վորի մեկ նմանման են նրա լամպուս յերկերը։ Այդ զերքը Ազրբայժանի գրականության նմանաշիքման յերկերից մեկն է, վորը աղմուսցել է մի քանի կրասարականության նարգայով այդ զերքը, նրա մեկ նմանման որմնիս, խալից բանաստեղծությանները՝ չի կարելի նարգանում և իրաջմանում չլլգել զնույն նրանց նպերականը, վորն իր նմարը կանգում կրել է լակ գրկաներն, նայանել շարունակ, աշխատել է խաղարմաների և կատաղի թշնամիների ստեղծան զմարին պարմաններում։ Այդ պարմաններում շափազանց զմար եր նախագի խոսք ստել կրտնի և նպերականների զնմ, վորանց նարանագությունը նաման եր սնասելի շափերի Անիկն Սարիքը գրում է աշխուսի տիրող, վոր միտն կարող եր զրել ին և ննչող աղագիցիաների զնմ վնականորեն վաղի յնյան լուսավորիչը։ Մնայած բայր նայաներներին և գրկաններին՝ Սարիքը շարունակել է իր պայքարի ուղին, ընտով չկրպուրվելով նարուսա, կալմանանք բնկերի և Բազմի միլիանանոր թաղիմներ զամերգուն գաղափար նկատկարելու նա յերքել չի մասնիկ իր սկրուսները գունելու գնով իր նամար ապստով կանք ստեղծելու մասին։ Մեղականակը, նա սուր է սնաղք կերպով նարում և նրանց, մերկացնելով նրանց շանագրեղական երաթունը։

Նգրագան կաղիսայիսար՝ գիմելով բանվորին զինիկարն սառմ է,

Մարդ սառնույ առնկանով պետք է լինի,
Նա մեծանուն, կալմանանք պետք է լինի,

Շքեղ տան տեր և բարձրանուն պետք է լինի
Բո իրենիքն ապարանք եւ արդյոք լաշվում,
Այ գու ախմար, մարդ լինելը լնչա եւ կարեւոր:

— Փաղը մե՛րն է, փառն ու պատիվ նաեւ մե՛րն է,
Լաղը մե՛րն է, նախապէս մե՛ր, յերկիրն մե՛րն է,
Իշխանութիւն, դատ ու զինուոր— բոլորն մե՛րն է
Ամեն մարդու միջի գու խան, բնի եւ լաշվում,
Այ գու ախմար, մարդ լինելը լնչա եւ կարեւոր:

Նույն ձևով և տևեով կալվածատեր բնիք զիմեղով աշխատաւոր
պաշտպան (եւոքի մշակը) տեսւմ է:

Քե վոր կարելուան անգութ յեղով, տարով ինչքաղ, յեւ
ի՛նչ անեմ,
Քե վոր մարեին անխիղ կերով քո բուստնը յեւ ի՛նչ անեմ,
Քե պարտքից զեմն՝ անցյալ տարի վերմակց տաւ, յեւ ի՛նչ
անեմ,

Հիմի արդեն պատրաստ յեղիք՝ փախաղ ետինչ, Լաղի մշակ,
Լաղ մի լինի, Լամբը յեղիք, ալքաղ փակիր, Լաղի մշակ:

Դու մի առի շատ եմ աչնել, քիչ սառնել, սոված եմ յեւ,
Գրողի ձեց, Քե քաղցած եւ ու կիւսմեքի թափառում եւ,
Ալքաղ զարս զա՛ պետք է ետրես գու իմ ցարենն, մյ աներես:
Դարի՛ տալ ինն, ցարեն տալ ինն, իւլթուկ տալ ինն,
Լաղի մշակ,
Քե չե կաշից սկի նման յեւ կուտեմ, Լաղի մշակ:

Այս յերգիծական զատմամբներն իրենց բովանդակութեամբ և
պարզ ձևով Լուսինայի յեն յայն մասաներին Սարիքը Լուսինայեւ
զիմում է զուսանաւոր - ֆելյետանի այդ ձևին, վերազնեան այդ (նա-
բաւորութիւն է տալիս նրան խառնել զուսանաւոր, ազնի ջաշտուն
զարեան իմանական զազափաղը և անմիջականորեն ազգել ջնթերգո-
ւորի վրա: Նա Լուսինա է բերում իրեն՝ կապիտալիստին և կալվածա-
տերերին ու իրենց իսկ սեփական խառնեղով պատում նրանց զիմակը:

Նույնպիսի խալթաղ ծաղրով Սարիքը խառնում է կն կենցաղի
բացասական յերևույթներ ժառին, խառնալուում է այն զաման քաղ-
քերը, վարենց պայմաններում թուրք կինը իսկ տարակ եր իր աւուս-
նաւ Լամար: Երանգաւս զուսանաւորում Սարիքը յերգիծական Նույն
զայնեղով Լուսինա է բերում բազմակիւսութան վարենի սովորութեա-
նը՝ կառնած աւուսեան, վարն՝ անկեղծորեն զանգաղում է իր կնիքի:

— Եւսառցով վե՛ր կաղ գու, Լաղ թիւի, կով կթի:
Քեոքի շատ Լաղի.— անուգառի մյ աղիթի:

Նոր լիւս, բարձր զգի. թո՛ղ հյուսիս, սառ չուր քնը,
Ու ամառ թիթ լա՛վ.— անկա՛մար ա՛յ ազլի՛կ:

Արթու՛ն կայ, խոնար՛ն կայ, զարթի՛կ կայ զու ժխա՛ն,
Տա՛ն ժաղրի, աշխատի,— անկա՛մար ա՛յ ազլի՛կ:

Բա ի՛նչ գործ, թե քս ժաղն անու՛մ ե ժի նոր կին,
Ոնցի՛ր զու նազանգ.— անկա՛մար ա՛յ ազլի՛կ:

Տգա՛մարն ինչ գիտի, թե քանի՛ կին պետք է
Նա անի, կամ թա՛ղնի,— անկա՛մար ա՛յ ազլի՛կ:

Իր առականքի եւ առ բանաստեղծութիւնների մեջ Սարիբը
Նույնպէս անդնւ է դարձա զորպէս առաջագիժական, նա խոտազգում
է աշխի՛վ աշխատանքը, նկնում է ծագում եւ ձգտւնքներին եւ բան-
կալ արքանքին:

— Թագա՛վոր ապրան, մի՛թե աշգրան թու՛յլ

Քեզ ու անգոր ե քո իշխանութիւն
Վեղրի՛ր այն, ապի՛ր, ի՛նչ սիրտդ կուզի,
Բա ցա՛վը նաւմի՛ր զարժանե՛մ ի՛մի՛,
Մինչպէս անե՛ում եմ, թշտո՛ւ ես տկար—
Նույնի՛սկ անններն Լազթի՛ւս Լամար:
Յեթն աշգրան ու՛մ անգամ զու չու՛նեմ՝
Ի՛նչ խնդրե՛մ քեզնից, ինչպէ՛ս ի՛նչ ոչնեմ—
(Եղբնեղքն ու աղքատը):

Սարիբն իր գրական ժառանգութեամբ այժմ զարնի է Աղբրե-
լանի աշխատաւոր ժողովրդի սեփականութիւնը, նրա ժա՛կան ձեւա-
մանը անդիսանում է աշխատիւտական յերջանիկ կյանք կառուցող
թուրք լա՛յն ժառանքի եւ անգրիվկաւյան մյուս բարձր յեղաշրջական
ժողովուրդների մեծարանքի եւ յերախաղկաւթյան արտաւայտութիւ-
նը: Վորպէս անգրիվկաւյան ժողովուրդների յեղաշրջութեան խոտա-
զո՛վ եւ ժաղթի՛կ՝ Սարիբը անդիսանում է անցյալի այն պայծառ գե՛մ-
քերից մեկը, զորնց անունը սիրով կրիչն են սերունդները եւ զորնց
գրական մեծարեք ժառանգութիւնը կմեա մեր աշխատիւտական կույ-
տաւրա՛յի զուլյա՛ս ֆետիզմ:

ՎԵՍՊՅՐ

ՅԵՐԳԵՐ ԲԱՆՎՈՐԻ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱՑՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԲԱՅԱՎԻ ԲԱՆԱՎՈՐՆԵՐՈՒՆ

Բախտի անխնայ մեր՝ շո՛ւռ է յեկել հիմի,
Ու բանվորն էլ, մի տե՛ս, մարդամեջ է մտել հիմի:

Ինչո՞ւ պիտի ամեն գործին խառնվի բանվորն,
Հարուստների առաջ համդուզմ լինի բանվորն,
Ու շունչ քաշի համգիստ՝ իրավագուրջ բանվորն,
Կամ իր դատի համար պայքար մղի բանվորն:

Բախտի անխնայ մեր՝ շո՛ւռ է յեկել հիմի,
Ու բանվորն էլ, մի տե՛ս, մարդամեջ է մտել հիմի:

Բանվոր, առա՛ դառ ինձ, ինչո՞ւ պատիվ տամ քեզ,
Ինչո՞ւ ազատ խռճի լայն իրավունք տամ քեզ,
Հարուստ մարդկանց բուր՝ խոնարհ ծառան դարձիր,
Յեկ ի՞նչ նրանք տամ քեզ՝ գոհ է ուրախ յեղիր:
Բախտի անխնայ մեր՝ շո՛ւռ է յեկել հիմի,
Ու բանվորն էլ, մի տե՛ս, մարդամեջ է մտել հիմի:

Հարուստը միշտ փորձում է ու վտանգ է, գիտե՛ս.
Բանվոր մարդու արդար խաբը արա անտես,
Ազատա մարդկանց՝ յերես մի՛ տար, լի՛ր նրանց,
Պատիվ, անուներդ՝ բարձրը պահիր նրանց զիմաց:
Բախտի անխնայ մեր՝ շո՛ւռ է յեկել հիմի,
Ու բանվորն էլ, մի տե՛ս, մարդամեջ է մտել հիմի:

A 32027
6622 858

Բամվորն անխելք է միշտ, և անշնորհք, անուս,
Զունի հազինն քեզ պես քանկ ու մաքուր հազուստ,
Զունի վասկի, արծաթ, չունի նա շալ, աքա,
Մի հին չախա ունի, մի հնամաշ կաքա:
Բախտի անխելք մեր՝ շո՛ւռ է յեկել հիմի,
Ու բամվորն էլ, մի տե՛ս, մարդամեջ է մտել հիմի:

Թե ուզում ես հանգիստ դու աշխարհում ապրել,
Թե ուզում ես վայելք ու նոր խնդում տեսնել՝
Բամվոր մարդուց հեռու, հեռո՛ւ փախիր դու միշտ,
Շահըդ փնտռիր միայն, և վա՛շ կսկիծ ու վիշտ:
Բախտի անխելք մեր՝ շո՛ւռ է յեկել հիմի,
Ու բամվորն էլ, մի տե՛ս, մարդամեջ է մտել հիմի:

Հիշիր ցավը ազգիդ՝ դարձան մի՛ անի բայց,
Ու մի՛ գրա վարքին՝ փողոցներում ընկած,
Դու քո մասին հոգա, դո՛ւ յես միայն անգին,
Ու մոռացիր բոլոր, բոլոր մարդկանց կրկին:
Բախտի անխելք մեր՝ շո՛ւռ է յեկել հիմի,
Ու բամվորն էլ, մի տե՛ս, մարդամեջ է մտել հիմի:

ՔԵԶ ՄԱՐԴ ԵՍ ՀԱՇՎՈՒՄ

Անկող բանվոր, մի՞թե դու քեզ մարդ ես հաշվում,
Մարդ լինելը մի՞թե այդքան հեշտ ես կարծում:

Մարդ ասածըդ աստիճանով պետք է լինի,
Նա մեծատուն, կալվածատեր պետք է լինի,
Շեղ տան տեր և բարձրամե՞ն պետք է լինի:
Դու խրճիթը ապարա՞նք ես արդյոք հաշվում,
Ա՛յ դու տխմար, մարդ լինելը հե՞շտ ես կարծում:

Մի շտապի մեծամեծաց ժողովներին,
Վտտի դու կաց, մի՛ խանգարի իշխաններին,
Զբաղվո՛ւր ես՝ մի խառնվի նրանց գործին:
Դու հարուստին հար-հավասար ես քեզ հաշվում,
Ա՛յ դու տխմար, մարդ լինելը հե՞շտ ես կարծում:

Ո՛վ ատեղծեց հավասար՝ քեզ և հարուստին,
Ձեր մի՞թե, տե՛ս, անդունդ կա մեծ ու անաղին,
Զկա՛ տաղանդ առանց փռչի որհնյալ ուժին:
Անկարելին կարելի՞ չես մի՞թե հաշվում,
Ա՛յ դու տխմար, մարդ լինելը հե՞շտ ես կարծում:

Վեր առ մարերդ և աշխատիր քո սահմանում,
Նպատակըդ չերազ է լույս ամեն բանում,
Նման չես դու հարուստ մարդուն մեր այս կյանքում:
Աշխատավարձ արտաիդ՝ միլիոն ես հաշվում,
Ա՛յ դու տխմար, մարդ լինելը հե՞շտ ես կարծում:

Փռլը մերն է, փռլն ու պատիվ նուկ մերն է,
Հռլը մերն է, նահանգը մեր, յերկիրն մերն է,
Իշխանաբայուն, դատ ու դիվան—բալերն մերն է:

Ամեն մարդու մի՞ք է դու խան, բեկ ես հաշվում,
Ա՛յ դու տխմար, մարդ լինելը հե՞շտ ես կարծում:

Մեր հովանու ներքև, յերբ խաղաղ էք ապրում,
Ապաստանվելը դուք բարի՞ք էք համարում,
Ա՛յս է հիմա ձեր պարզեամ լավ հատուցումն:

Մեր շնորհած բուխն ու մարը դու բա՞ն ես հաշվում,
Ա՛յ դու տխմար, մարդ լինելը հե՞շտ ես կարծում:

Վաչ առաչում, վաչ ել ձանձրամուտ ես դու,
Շնորհիվ աստծո՝

Հրում բորբոքում՝ այրվա՛ւմ ես դու:

22 հայիտի, 1907

Ի՞նչ կ'ընենք, ո՞վ ԱՍՏՎԱԾ...

Ի՞նչի՞նչ եր պետք, ի՞նչ կամեցիր քաղ-սիրտ մարդկանց, ո՞վ
աստված...

Ի՞նչո՞ւ համար սառը արյուն ու սառը սիրտ, ո՞վ աստված...

Թե ժողովուրդն է տանում միշտ հազար-հազար տառապանք՝
Այսօր տանում երկրակներին ի՞նչ կամեցիր, ո՞վ աստված...

Այն ժամանակ, յերբ վեր չկա վտանգություն ու խնդում,
Մեր այս դարն ու ժամանակը ի՞նչ կամեցիր, ո՞վ աստված...

Յերե խեղճի արտասուքը դառնալու յեր ամիսն ծով,
Ամեր ծովերն ու ովկիանոսն ի՞նչ կամեցիր, ո՞վ աստված...

Թե վորականը վորսի ժամին անգույք եր միշտ ու անխեղճ՝
Յեղնիկները, յերեմերը ի՞նչ կամեցիր, ո՞վ աստված...

Արտի, ալգու բերքն ու բարին յերե բեկը պիտ լափեր՝
Այսօր մշակ ու սերմացան ի՞նչ կամեցիր, ո՞վ աստված...

Թե աշխատանքն է գյուղացուն, ուժը յեզան, հոգը բռն՝
Այսօր խաներ ու բեկզաղա ի՞նչ կամեցիր, ո՞վ աստված...

Տգիտությունն սև խավարը բե աշխարհը կտառեր՝
Գիտականին, գրառերին ի՞նչ կամեցիր, ո՞վ աստված...

Սյուրուկավոր մյուսույմանը բե նախադիմք պիտ կրեր՝
Դոշտիկավոր մյուսույմանը ի՞նչ կամեցիր, ո՞վ աստված...

Յեքե աշխան մեծ իրավունք հին մարդկանցը կլինե՞ր՝
Այս մի քանի բանագեղը ի՞նչ կանեյիր, ո՞վ ասուված...

Յեքե գարծը կարող եյին լրտեսները կատարել՝
Ծույլ ու խեղճուկ շեյթաններին ի՞նչ կանեյիր, ո՞վ ասուված...

Թե ազամարդը ազային ինչպես մի կին պիտ սիրեր՝
Այսքան կանայք տանն ըսպասող՝ ի՞նչ կանեյիր, ո՞վ ասուված...

Իսկ քե ամեն վաճառական մի Առնիկա կնարեր՝
Այսքան դժբախտ Թյուֆեզբաններն ի՞նչ կանեյիր, ո՞վ ասուված...

Փա՛ռք քեզ ասուված, փա՛ռք քեզ ասուված, փա՛ռք քեզ ասուված
վազորմած,
Իմաստութունըդ տեսնելով՝ մնում եմ յես հիացած...

Հ Ո Ղ Ի Մ Շ Ա Կ Ը

Բազմակա՞ն է ինչքան հեծես ու հեծեծես, հոգի՛ մշակ,
Դու ամերես ու խորամանկ մի ազվես ես, հոգի՛ մշակ:

Փուն պատմառույ է ամեն ոք մի՛ կանգնի դու իմ դռանը,
Շիմքը ծուռ, ազատի պես, մի՛ պաղատի իմ դռանը,
Մեկ չոր գլխիդ ու մեկ կրծքիդ մի՛ խփի դու, իմ դռանը:
Զուր մի՛ մեռնի, շնո՛րհի՜ հուսա այս տանից դու, հոգի՛ մշակ,
Լաց մի՛ լինի, համբը յեզիր իմ դռանը, հոգի՛ մշակ:

Տարին վառ եր, ամբարի յեր, ամապատ եր, յես ի՞նչ ամեմ.
Անձրև չեկալ, արտամ-ափում հատիկ չեղալ, յես ի՞նչ ամեմ,
Խորշակը սե՛ փչեց-տաքալ բոստամ-պարսեզ, յես ի՞նչ ամեմ:
Յեւ ի՞նչ ամեմ, վոր քրտինքը զուր տեղ քափկեց, հոգի՛ մշակ,
Անհամ-ամեհու քո խափելալ մի՛ պաղատի, հոգի՛ մշակ:

Թե վոր կարկուտն անգուք չեղալ, աքալ ինչքն, յես ի՞նչ
ամեմ,
Թե վոր մարեխն անխիզն կերա՛լ քո բոստանը, յես ի՞նչ ամեմ,
Թե պարտխը դեմն՝ անցյալ տարի վերականգ առա, յես ի՞նչ ամեմ:
Հիմի արդեն պատրաստ յեզիր՝ փալատդ ծախել, հոգի՛ մշակ,
Լաց մի՛ լինի, համբը յեզիր, աչքըդ փակիր, հոգի՛ մշակ:

Դու մի՛ առի շատ եմ տխել, քիչ ստացել, սոված եմ յես,
Գրողի ծո՛ց, քե՛ քաղցած ես ու կիսամերկ քափառում ես,
Աչքըդ դուրս գա՛ պետք է հարես դու իմ ցորենն, ա՛յ ամերես:
Գարի՛ տուր ինձ, ցորեն՛ն տուր ինձ, չալքո՛ւկ տուր ինձ,
հոգի՛ մշակ,
Թե չե՛ կաշիդ տկի մե՛տն յես կհամեմ, հոգի՛ մշակ:

Ջուր մի՛ առի վաշիմչ չումեմ, ինչպես հազիշ՝ պարտքդ կտանեմ,
Այլա՛ն վկա, քա լաց յեղազ աչքերից՝ այն յես կհամեմ:

Մարտիկի համն իմացե՛լ ես, կեանքակես՝ հետո՛ կառնեմ:

Գլխիդ գալի՛մ դու միտըդ բեր ու լա՛վ հիշիր, հազի՛ մշակ,

Քա խոսքերով ամհամ-ամհոս՝ մի՛ գանգատվի, հազի՛ մշակ:

Գուքամ ունես... ցորենն ի՛նձ առաք, մի՛ մտածի, կորե՛կ
կուտես,

Թե՛ ջուր չեղավ՝ ճմեռը ճյուղն կընայեցնես ու կը խմես,

Քարից կակուզ բե՛ք քույն չեղավ՝ մի՛ վախենա, դու ո՛ճ կուտես:

Այս աշխարհում չե՛ս սովորել յուզ ու մտի, հազի՛ մշակ,

Ինչպես անքամ, ի՛նչն անասուն կյանք ես վարել, հազի՛ մշակ:

Իսկ յես, վորպես մաշտ եմ ապրում, ունեմ պատիվ ու մեծ շրջան,
Բեկզապա՛ յեմ, հարզը գիտեմ յես լավ կյանքի, հանգստաւրյան,
Առանց գիճու ու համեմի չե՛մ բանա յես իմ նոյս սեղան:

Այդպե՛ս եմ յես, հաքո՛ւտա եմ յես ու բե՛կ եմ յես, հազի՛ մշակ,

Ինձ նամի՛ք պտուկերն ա՛յս է, լա՛վ իմացիր, հազի՛ մշակ:

Փ Ո Ղ Ը

Մարդուն մարդ դարձնողը փո'ղն է միշտ,
Անփռ դարդու յերեսը սե'վ է միշտ:

Թող վաչ քո ցեղն ազնիվ լինի,
Վաչ էլ ինքնդ ազնիվ լինես,
Անուան սևով լինի զբված,
Միայն թե դու հարուստ լինես:

Մարդուն մարդ դարձնողը փո'ղն է միշտ,
Անփռ դարդու յերեսը սե'վ է միշտ:

Անկարող ու անիւր յեղիք,
Միայն կալված, հոգ ունեցիք,
Ծունկի կգամ հողիդ վրա
Շատ եիմարմեր, վառա'ն յեղիք:

Մարդուն մարդ դարձնողը փո'ղն է միշտ,
Անփռ դարդու յերեսը սե'վ է միշտ:

Թող քո ներսում խիղճ չլինի.
Ծծես արյունն աշխատողի,
Բայց զբաղանումդ թե լինի փող—
Դու մարդ ես միշտ յերեսի:

Մարդուն մարդ դարձնողը փո'ղն է միշտ,
Անփռ դարդու յերեսը սե'վ է միշտ:

ՀՈՂԱՅՈՐՄԸ

Արևն յեղավ՝ լցրե՛ց աշխարհը լույսով,
 Գշե՛ց հազվորն արևում արարն ազմուկով-
 Ձիեր, յեզններն ու՛մ եմ տալիս գույքանին.
 Մերք քաշում եմ, մերք ընկնում եմ, ու կրկի՛ն
 Վռաֆի յելնում խրիմեղալով, բառալով:
 Հո՛ղն է հերկում մշակն անա տանգանքով,
 Քրտնաքաքալի և խանճըված՝ դաշտերում,
 Յե՛կ արտերը անասներով զարդարում:
 Սահայն ինչքան նա տնում է շարունակ՝
 Լաքարում է յեռանդն այնքան՝ կրծքի տակ.
 Յե՛կ նա գիտե, վոր իր հանգիստն իրակն՝
 Աշխատանքից վերջն է միայն դյուքանակ:
 Իւ ամեն ժամ հողի, չրի հետ է նա,
 Վոր խոր ձմեռն՝ մառամում հաց ունեւ,
 Հավաքելով դաշտում հատիկը վերջի՛ն՝
 Կերակրի նա իր ընտանիքն անազին:

ԲԵՅՆԵԼՄԻՆԵԼ՝)

ՀԱՅ ՅԵՂ ՔՅՈՐԳ ՀԱՅՐԵՆԱԿՆԵՐԻՒ

Յերք վոր հիմա, մեր դարում, պետք է լինել միտքում,
լինել յեղբայր, ունենալ մի նպատակ արագում,
Յերք վոր չկա լուրջ պատճառ քուրք ու հայի գժտությամ՝
Ինչո՞ւ համար եմք դարձել քշմամիներ մեմք դաժամ:
Հայրենիքի, մույն հողի գավակներն եմք վազուց մեմք.
Չկա՞ մեկը, վոր այստեղ ուղիղ մամբա ցույց տար մեզ:
Պերճախոսներ, յեկեք հանդես, յեղբայրությամ խո՞սք բռն հնչի,
վոր լինեմք հաշտ ու մտերիմ, քշմամությունն անդարձ կորչի՝

Յերկու ընկեր՝ հարևան, հայրենիքում յերկրակից,
վոր դարձրով աշխատել՝ միշտ յեղել եմք բախտակից,
Արտ եմք բնի, բուր խմել մույն գետերից, աղբյուրից՝
Այստեղ համկարծ իրար դեմ սուր եմք հանում պատյանից...
Տգիտությամ, իրիսի**) մա՛տն է այստեղ խառնակիչ, —
Գլուխ ու քաղաք ավերակ՝ դարձան արյամ կարմիր լին:
Պերճախոսներ, յեկեք հանդես, յեղբայրությամ խո՞սք բռն հնչի,
վոր լինեմք հաշտ ու մտերիմ, քշմամությունն անդարձ կորչի՝

Այսքան վորում ո՞վ ցանկեց է ո՞վ նյութեց այսքան դավ,
Ո՛ր, ինչպիսի՞ փառքիկ մեր շուրջն տես քարճաքսով.
Մարդասերներ չեմ նրանք, վորանք դարձան մարդադավ.
Քրքությունն ու հայությունն, զո՛ւր է, պատճառ չե՞մ բնավ...

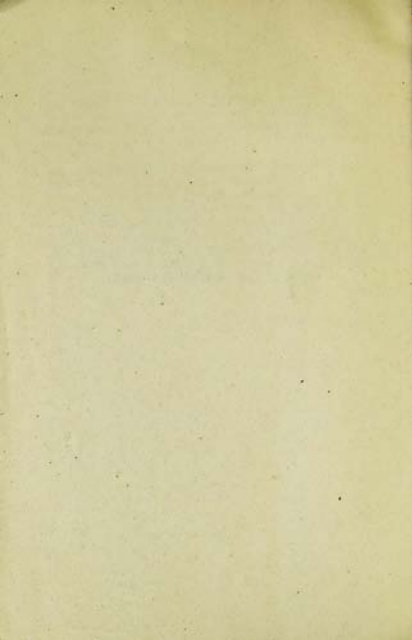
*) Բեյնեյիլիլի — ինտերնացիոնալ

**) Բըլիս — ստանալ

Տգիտություն, մութամբ, դո՛ւք եք առիթն ու պատճառ,
Դուք եք խալում յերկու լավ ժողովրդին՝ չարաչար:
Պերմախոսանե՛ր, յեկեք համդես, յեղբայրության խո՛ւք բոլ հնչի,
Վար լինենք հաշտ ու մտերիմ, բշմամբությունն անդարձ կորչի՛:

Ժողովրդին տեսնե՛ք մե՛նք ճշմարտությունն՝ անվարան,
Բամամբ աչեյդ թրա, վար լավն ու վատն իմանա,
Ինչպես արևն է ցրում իր շողերով վազեման՝
Յրենք խավարն անդադար, մինչև անցնի՛, մահամա՛:
Հեռո՛ վաճենք տխրությունն՝ արշաւատած մեր սրտից,
Բեյնեմիտիւն, ո՛վ Սարիբ, դառնա պայծառ ուղեկից...
Պերմախոսանե՛ր, յեկեք համդես, յեղբայրության խո՛ւք բոլ հնչի,
Վար լինենք հաշտ ու մտերիմ, բշմամբությունն անդարձ կորչի՛:

ՅԵՐԳԵՐ ՀԻՆ ԿԵՆՑԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

Զգիտե՛մ իմչ ամեմ, ա՛յ «Մալլա-Նաթեղիմ»,
 Ինձ տամբում ե իմ կիմն,—ամեալատի ազգիկը:

Տաւերէի՛նզ, ավելի՛, տամբոյոք տարի յե,
 Վար իմ տամն ե Յտեւ,—ամեալատի ազգիկը:

Յերեմ-չորս յերեյա յե բերել, պառավել՝
 Մի քյալքառ ե դառել,—ամեալատի ազգիկը:

Յերբ վոր յես աւացի՝ ծերացել ես արդեմ,
 Հիմի շատ եմ գործերդ,—ամեալատի ա՛յ ազգիկ,

Թող առնեմ մի նոր կիմ, քե՛ք ամեմ, չտխրեմ,
 Վար քեզ ել ծառայի,—ամեալատի ա՛յ ազգիկ,

Այդ որից դարձել ե սա մի շում մըռմաան՝
 Ինձ համգիստ չի՛ տալիս,—ամեալատի ազգիկը:

Մի սառզ լիմի, քե ա՛յ հիմար, քո ի՞նչ գործ,
 Ինչո՞ւ յես խառնըվում...—ամեալատի ա՛յ ազգիկ:

Լուսացավ՝ վե՛ր կաց դու, հաց քիօի, կով կքի,
 Ենացի շուտ հարի,—ամեալատի ա՛յ ազգիկ:

Շոր լվա, բարդ գզի, քոկ հյուսի, սառ քուր բեր
 Ու քաք քիօի լավ,—ամեալատի ա՛յ ազգիկ:

Արքուն կաց, խոնարհ կաց, գործիդ կաց դու միայն,
Տուն մաքրի, աշխատի՛,—ամենավատի ա՛յ ազգիկ:

Քո ի՞նչ գործ, քե՛ քո մարդն առնում է մի նոր կի՞ն,
Յեզիբ դու հնազանդ,—ամենավատի ա՛յ ազգիկ:

Տղամարդն իմ քիտի, քե՛ քանի՛ կի՞ն պետք է
Նա առնի, կամ քուզնի,—ամենավատի ա՛յ ազգիկ:

ԹՈՂ ԶԳԱ՛...

— Եամո՛ւմ, բարեկա՛մ դու խանի,
Այդ մարդուն չե՛մ ուզում, բռզ չգա՛,
Ինձամից դա հեռո՛ւ բռզ մնա:

Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, ահա մարդ չլինի—
Ամենոմի, այլամդակ, վայրենի,
Ասացե՛ք, այսպես մարդ չլինի՞:
Կեղտուտ է խողի ակն, բռզ չգա՛,
Ինձամից դա հեռո՛ւ բռզ մնա:

Յերբ նշանը՛ս դրի՛ք... լսեցի.
Ջահել է ասացի՛ք՝ լսեցի.
Մի՞քե սա յե յեղել. յե՛տ դարձի...
Փառածին չեմ ուզում, բռզ չգա՛,
Ինձամից դա հեռո՛ւ բռզ մնա:

Սարսափից ահա սիրտը ճախց,
Ջգացի, վաք լեզուս պապամնկեց
Յեզ ալֆումս ամեն բան խալարեց:
Երվում եմ բացեբում, բռզ չգա՛,
Ինձամից դա հեռո՛ւ բռզ մնա:

Մի արշին փափաթին նայեք դուք,
Սպիտակ հոնքերին իր փափուկ,
Հարցս մեծ չե՞ միքե այս ծերուկ:
Հրե՛շ ե, ամամո՛ք, բռզ չգա՛,
Ինձամից դա հեռո՛ւ բռզ մնա:

Ջգվում եմ հիմա յես դրանից,
Կարի հաս է գալիս բերանից,
Վարտելի՞ց պատահեց այս մարդն ինձ:
Ո՛հ է սա բռնավոր, բռն չգա՛,
Ինձանից դա հեռո՛ւ բռն մնա:

ՉԵՄ ՏԱ ՈՒՍՄԱՆ, ՉԵՌԺ ԲԱՆԵԲ

Յերե իմն է այս ազամի՝ չե՛մ սա ուսման, ձե՛ռք քաշեմ,
Ախպեր, գլուխս մի՛ք տամի, ինձնից հեռո՛ւ մնացեմ:

Թեև այս խեղճ յերեխամ սովորելու սեր ունի,
Կարող է բանք, միգ քափել, լինել գիտուն անվամի,
Բայց այդ բարբը դեմ է որեմքի և հավատի,
Եխառ վնաս է կրոնին... չե՛մ սա ուսման, ձե՛ռք քաշեմ,
Ախպեր, գլուխս մի՛ք տամի, չե՛մ սա դպրոց, ձե՛ռք քաշեմ:

Դեռ մտադաշ է, լավն ու վատ չի բոկում նա իրարից,
Չի հասկանում, քե՛զ զուր է ընկնել ուսման յետևից,
Յեղ դժվար է հավատում ուրիշներին, նուկ ինձ.
Փռն կղաղա մրա կյանք, չե՛մ սա ուսման, ձե՛ռք քաշեմ,
Ախպեր, գլուխս մի՛ք տամի, ինձնից հեռո՛ւ մնացեմ:

Ինչեմ արցունք էլ քափի՝ սիրտս յերբեք չի ցավում,
Թող նա նայի իր դռնի*) մեծ յեղբոր միջոց կյանքում.
Մեռնի նույնիսկ՝ քույր չե՛մ սա շափկա ծածկի իր որում,
Դառնա համկարծ ամենալատ. չե՛մ սա դպրոց, ձե՛ռք քաշեմ,
Ախպեր, գլուխս մի՛ք տամի, ինձնից հեռո՛ւ մնացեմ:

Թե վոր սզամ իմն է, ի՛մ, ինչացո՛ւ չեմ այստեղ դուք,
Չեղ գլխիս տերն ո՞վ կարգեց, վոր հրաման տաք հանդուգն.
Թույլ չե՛մ սա յես կրոնիս ծուռ աչքերով նայեք դուք,
Լավ իմացեք մի խոսքով՝ չե՛մ սա դպրոց, ձե՛ռք քաշեմ,
Ախպեր, գլուխս մի՛ք տամի, ինձնից հեռո՛ւ մնացեմ:

*) Չոյք—տուրքերու, Թուրքի:

Թողե՛ք, վաղ յեւ իմ աղին ինձ նման ել դարձնեմ,
Իմ արհեստը սովորեցնեմ, իմ էյամբին հարմարեցնեմ.
Յերեկ մալլիմ հարցրի, ասաց. «Ուսման յես դեմ եմ,
Թշնամի յե հավատիմ». չե՛մ տա դպրաց, ձե՛նք քաշե՛ք,
Ախպեր, գլուխս մի՛ք տանի, ինձնից հեռո՛ւ մնացե՛ք:

Բավական ե, կըստվե՛ք, հերիք վարեմ խաբեցիք,
Հիճզ տարի յե կրոնիս հիմքերը դուք խախտում եք,
Իմ սիրելի աղային դուք անհավատա կդարձնեք.
Ձեզ լավ եմ յես հանկացել, չե՛մ տա ուսման, ձե՛նք քաշե՛ք,
Ախպեր, գլուխս մի՛ք տանի, ինձնից հեռո՛ւ մնացե՛ք:

Իմ խելքը չե՛մ վաճառի ձեզ նման անհավատին,
Թող դպրացի փոխարեն ազատ դառնա լուկ բաժին
Գերեզմանի ուս. հոգի. ի՞նչ անում տալ դպրացին.
Խաղատում ե, խաղալի՛ք. չե՛մ տա ուսման, ձե՛նք քաշե՛ք,
Ախպեր, գլուխս մի՛ք տանի, ինձնից հեռո՛ւ մնացե՛ք:

Ձե՛մ լսի յես իզուր տեղ ազնու մարդկանց՝ ձեզ նման,
Ձե՛մ քողի, վաղ իմ աղին քշե՛ք ստի անդաստան,
Դուք քշեմոմի յեք վազուց բուլոյ մարդկանց մյուսելման,
Ախպեր, գլուխս մի՛ք տանի, չե՛մ տա ուսման, ձե՛նք քաշե՛ք,
Եխտ վնաս ե կրանին, ինձնից հեռո՛ւ մնացե՛ք:

ՈՒՍՈՒՑԶԱԿԱՆ ՓՈՂՈՎՆ

— Նյ վա՛խ,
Գլուխ յեկավ ուսուցչական ժողովը,
Նրանք՝ գործի պիտի անցնեն շատ-շուտով:

Յեւ կարծում եմ այս ժողովի ընթացքում՝
Նախորդ հարցը պիտի քննեն յեռանդուն:

Կազմակերպեն պիտի դպրոց իգական,
Բալար կանայք՝ լուսավարչաւ վոր դասան:

Իսկ քաղաքում՝ հիմնեն բարձր դպրոցներ,
Վոր տղաներն արդեն լինեն ինժեներ:

Համեմատեն հմլյունի հետ մեր գիրը,
Վոր հեշտ կարդան և ճանաչեն յերկիրը:

Պիտի կազմեն նոր դասագիրք բարբաղան,
Վոր ամենքը լծվեն գրքին և ուսման:

Կարևոր չե՞մ բայց հարցերն այս մի քանի,
Ջահաննա՛մը, ի՞նչ ուզում ե քոզ լինի...

Վա՛յ, կեննեն մի ուրիշ հարց կարևոր,
Յեւ կհայտնեն նրանք մտեր նորանոր:

«Սյունին», «Շիան» կվերացնեն մեդալից,
Սուրբ կրոնը վերք կըստամա դրանցից:

Ու կղաւթան նրանի յեղբայր սրտագին,
Յն՛վ համախան, և համամիտ, միասին:

Պարզ հիշելով միայն «Լալամ» անունը՝
Եղբորսն նրանի մի կողմ կրօնը:

Մի՛ տեսնի — Գլխի՛ս վրա, կփակեմ աչքերս:
 Մի՛ խոսի — Հնազանդ եմ, կարճ կկտրեմ խոսքս յես:
 Մի՛ լսի վռիմիչ — Կեցկեմ մահ տկամբներս:
 Մի՛ ծիծաղի — Լա՛վ, գիշեր-ցերեկ լաց կլինեմ յես:
 Մի՛ հասկանա — Վա՛չ, չե՛մ կարող յես,
 Նման առաջարկ, լեռնորում եմ չսմնա,
 Հնա՞ր է միքե հրում տապակվել:
 Ազատի՛ր դու ինձ, չե՛մ ուզում լսել
 Քո այդ խոսքերը այնպես դառնակեզ.
 Դու ինձ համզիսա բռն,
 Ինչպես մահ քեզ:

ՄԱՄԴԵԼԻՆՆ՝ ՅԵՎ ՀԱՄԴԻՆ

Մ ա մ դ ե լ ի

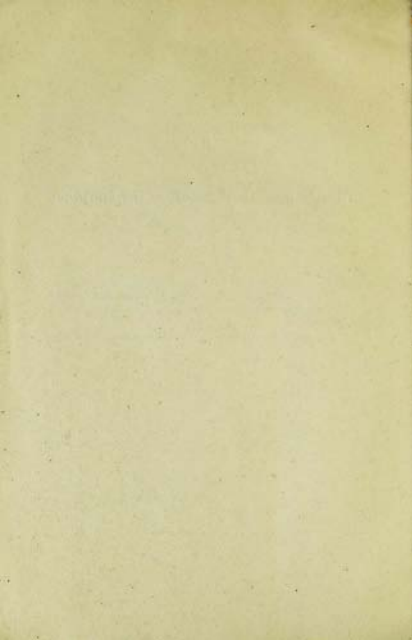
— Սիրելի՛ հայր իմ սուլքամ, դու ի՞նչ կարծիք ունես աղայո՛ւք,
Անտառի «մաղմաղել» մի՞ ինձ գերել ե, խենթացե՛լ եմ.
Շրջելով հազար քաղաք՝ վաղջ Յեվրոպայի յես կտրել եմ.
Շան աղջիկն ինձ չի սիրում՝ ինչքան խնդրել-աղերսել եմ:

Հ ա մ ի դ

— Սիրելի՛դ իմ Մամդելի, իմ հյուսնության սերն ել անցավ.
Լինով աղոց, կարկին՝ մի ուրի՛շ տուն ուղարկել եմ.
Մեր յերկրում՝ այս ու այնտեղ՝ սուր ժամատխոս կա,
վախենո՛ւմ եմ
Դեղորայք տամբս լցրել՝ այն դեղատուն դարձրել եմ:

*) Մամդելի...Մամեդ Ալի Բեյ

ԱՌԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՅԼ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԻՍՔԵՆՆԵՐՆ՝ ՈՒ ԱՂՔԱՏԸ

Համբի յեզերքին, բարկ արևի տակ,
 Մի մարդ էր նստել աղբառ ու սնանկ,
 Համենքը բաժնի խեղճ մարդու վրա՝
 Կծառում էյին մարմինը նրա:
 Համկարծ խեղճներն անցավ այդ նամբով՝
 Գտնող ու եղարա իր շխտմբով
 Յեկ ուզեց գթալ քշվառին մի պահ.
 — Ո՛վ աղբառ,—ասաց,—խռսիք դու ամահ,
 Յեկ խնդրիք այն, ինչ քո սիրտը կուզի,
 Քո ցավը պատմիր՝ դարմանեմ հիմի:
 — Թագավոր ապրած, շատ եմ խնդրում քեզ,
 Վար խիստ երամանուկ նամենքին պատժես,
 Ամերես եմ շատ, հոգես համեցին,
 Համզիստ չե՛մ տալիս ինձ այս ժամերին:
 — Բա՛հ, ո՛վ մարդ, խնդրիք դու այնպիսի բան,
 Վարն յենքարկվի ինձ, իմ իշխանության,
 Հնար չե յերբեք գրանց յենքարկի
 Իմ կամքին հզոր, կամ ուժովս գերել:
 — Թագավոր ապրած, մի՞թե այդքան քույլ,
 Խեղճ ու անգար է քո իշխանության.
 Եննդրիք այն, ասիր, ինչ սիրտը կուզի,
 Քո ցավը պատմիր դարմանեմ հիմի:
 Մինչդեռ տեսնում եմ, քշվառ ես տկար—
 Նույնիսկ նամենքին հաղթելու համար:
 Յեքե այդքան ուժ անգամ դու չունես՝
 Ի՞նչ խնդրեմ քեզնից, ինչպե՞ս ինձ ոգնես...

20 գեղեցիկ, 1910

* Մեղեքանցը Մեղեքանցի:

Կազմին ու մայրին ու խնամքներին
 Յեկամ իրար մաս ու զույց արին:
 Ամենից առաջ՝ կազմին սկսեց
 Գովել հասակն իր, գորտաբշուհը մեծ:
 — Ձե՛ն հասնի յերբեք լեռներն ինձ,—ասաց,—
 Մնում են նրանք իմ կատարից ցած.
 Պետք է պարտենամ պարտեզներն ինձնով,
 Քիչ է մնում, վաղ իմ կամայ գլխով
 Հասնեմ յես միմյե յերկինքն անհատվեր՝
 Շուրջըս ձգելով անագին ըստվեր.
 Թե հազմը փշի, ջրհեղեղ լինի—
 Նրանց ուժն յերբեք ինձ ցած չի՝ բերի.
 Իմ արմատները խորն են և ամուր,
 Կայծակի հարվածն էլ կամեցնի իզու՛ր...
 — Դու ունես միայն կազին անպիտան,
 Վաղ կեր է դառնում խոզերին միայն,—
 Դառնալով ասաց պերն խնամքներին,—
 Մինչ յես տալիս եմ պտուղ ք-անկազին,
 Շաբուս գլուղներե գեղեցիկ խնամք՝
 Կարմիր քշերով, հատով, մեղրածոք...
 — Հերբե՛ք է,—կանչեց մայրին մեղացած,—
 Իզուր ե՛ք վիճում դուք իրար անցած,
 Յերբ ճմեռն հասնի՝ կմերկամաք դուք,
 Կիմե՛ք տխուր ու կամալագուրկ,

Իսկ յես՝ կհազմեմ առկասի շորեր...
Տալիս եմ մարդկանց յես գերան, սյուներ,
Լուսամուտ ու դուռ, կարասի պես-պես,
Զմում ել՝ ուրախ՝ վառարանում յես՝
Ջերմությամ, կրակ կրճճայեմ նրանց,
Սփռելով շուրջըս խնդությամ անանց:

Մի խումբ չափէլներ՝ ուրախ, անվրդով,
 Յերբ անցնում էյին ճամբի յեզերքով՝
 Տեսան պարտիզում, կամեցեաժ իր բամին,
 Հարյուր տարեկան ծեր պարտիզաւորին:
 Եւրակն ուշադիր՝ գետինն եր փորում,
 Ապա դադարում իր ձեռքով առնում
 Կնճորի կորիզ ու մեկիկ-մեկիկ
 Տնկում հողի մէջ՝ խորն ու համդարտիկ:
 Ժպտացին նրանք ու հարցում արին.
 — Ի՞նչ ես անում դու, ծերունի դու բարի,
 Զե՞ վոր դարձել ես հարյուր տարեկան:
 — Այժմատե՛ւմ եմ յես, վորդի՛ք պատվակամ,
 Ու անկում ահա կորիզ յոնճորի,
 Վոր ծիւ, բոյ տա այն յեկեղ տարի:
 — Ի՞նչ շահ դրամից, յերբ այսօր դու կաս,
 Բայց վաղը, մեկ էլ հանկարծ դու չկաս,
 Իսկ քա անկածը յե՞րբ պիտի բուսնի.
 Թե՛ վոր բուսնի էլ՝ դու էլ չե՛ս լինի.
 Մի՛ տանգվի իզուր քրեքով այդպես,
 Դրանց պտուղից բաժին չկա՛ քեզ:
 — Հույսով, սիրով եմ ցաննել մեր ճախնիք,
 Պտուղ ե տվել ամեն մի հատիկ,
 Այդ պտուղները՝ հաւում, քաղցրահամ,
 Յերբ վոր ուտում ենք՝ մենք ամեն անգամ
 Բարի՛ ենք հիշում ամուսնը նրանց,
 Վարանք քրտնեք եմ քափել վաստակած,
 Յամում ենք հիմի նորերի համար,
 Վոր մե՛զ էլ հիշեն նրանք անդադար:

Գողը Նասրեդու գլխարկն առնելով՝
 Փախավ մի այգի շտապ քայլերով.
 Սակայն Նասրեդինն ամհոգ, անվարամ՝
 Գորշ ճամբամ բռնեց գերեզմանատուն:
 Յերբ մարդիկ տեսան, վոր խեղճ Նասրեդինն
 Կանգնել է այնտեղ ձեռները կրծքին,
 «Ինչո՞ւ յես յեկել այստեղ սպասում»—
 Հարցրին նրան: Իսկ նա՝ անհուզում
 Պատասխամ տվեց. «Գլխարկըս բացրեց
 Մի գող և իմն առանց գլխարկի բռնեց»:
 «Գողը,—ասացին,—մտավ այգին այն,
 Ինչո՞ւ յես կանգնել այստեղ դու ունայն
 Յել կորցրնում ես զուր տեղ ժամանակ,
 Մի՛ լինի ամիսայք, գնա՛ դու շիտակ
 Դեպի այգին այդ և գտիր գողին,
 Վոր տեր դառնաս դու քա լավ գլխարկին»:
 — Իմ ի՞նչ գործ, յեղբայր, այգին վո՞րտեղ է,
 Վերին կայանը նրա՞ այստեղ է...

ԲԺԻՇԿՆ ՈՒ ՀԻՎԱՆԻԸ

Մի հիվանդ՝ շատապ դիմելով բժշկին
 Առաց. «Ստամոքսըս խիստ ցավում է,
 Մի դեղ տուր, դարման աքա իմ ցավին,
 Մեռնում եմ, կարծես ներսըս այրո՛ւմ եմ»:
 Նրա բազկերակն իսկույն բռնելով՝
 Բժիշկն հարցրեց. «Ի՞նչ ես կերել դու»:
 «Միայն այրված հաց,—առաց ամօրդով,—
 Յե՛վ ուրիշ վոչինչ, հարգելի դոկտոր»:
 Զարմացած բժիշկն ուզեց մի դեղով
 Դարմանել նրա աչքերը միայն:
 «Իմ ստամո՛քսն է այրվում ցավով,
 Հարգելի դոկտոր, դարմանիր դու այն»:
 «Յե՛քե՛ք քո աչքը արատ չունենար՝
 Չեյիր ուտի դու այրված սե՛ հաց,
 Աղղակ՛ս, իհարկե՛... իմ հիվանդ տխմար.
 Հե՛նց դրա համար քույլ տուր, վոր հիմա
 Մի դեղ կաքեցմե՛մ քո աչի՛ մեջ յես,
 Վոր սրանից վերք դու զգո՛ւյշ լինես»:

ԳՅՈՒՂԱՅԻՆ ՅԵՎ ԼԵՂԵՂԸ

Գյուղացու մեկը՝ մի գամեշ ունէր.
 Զուր էր խառնում նա կաթի հետ—կեղծում.
 Տեղացիմ մի որ առատ ամճրեւներ՝
 Առնելով յերկիրն իրեց ջրերում,
 Գոմշին ել տարավ հեղեղը վարար.
 Վոզրաց գյուղացիմ և տխրեց անյափ:
 — Ինչո՞ւ չես լալիս, վոզրում անդադար,—
 Ասաց տղան իր,—գիտե՞ս, հայրիկ ջամ,
 Կաթի հետ խառնած ջրերը առատ՝
 Դարձան ծով հեղեղ, բշելով տարան
 Մեք լավ գոմշիմ՝ մեզ քողին անկաթ:
 Սակայն չկարծես, քե իլավ վերից
 Տիրոջ պատիժը քո գլխին համկարծ,
 Պատիժ ստացար դու սխալ գործից—
 Կեղծեցիր կաթը՝ փուն շահով տարված:

ՄԱՅՐԵՐԻ ԶԱՐԴԸ

Գոհարն ու վահի՛ն, զճուխտը շողում՝
 Զնչին զարդեր եմ մայրերի համար.
 Ուրի՛շ մեծ զարդով, ամուսնով փայլում
 Քեռք է պարծենում նրանք անդադար:
 Ուռումով, կրքոված վերդին է լավ զարդ
 Մայրերի համար և վո՛չ ուրիշ բան,
 Նրանցո՛վ պեռք է լինեն միշտ հպարտ,
 Յե՛վ փայլեն, ինչպես արե՛վն է զարման:

ՏՂԱՆ ՅԵՎ ՍԱՌՈՒՅՑԸ

Դպրոցի մամչին՝ մի տղա
Սառույցի վրայով սղզաց.
Բայց ընկավ նա յերեսնիվայր,
Պատահում է, ի՞նչ խմամար...
Յերբ վեր կացավ՝ խիտ վշտացած՝
Նա սառույցին այսպես առաց.
— Սառույց, գիտե՞ս, վատն ես դու,
Վտանգում ես դու մարդու,
Սակայն կարն է կյանքդ հիմի.
Շուտով դարում կլինի,
Հալչելով բուր կդառնաս,
Վեր մեծ գետի՞ն միանաս:

ԳԱՐԱՆ ՈՐԵՐԸ

Յեկե՛՛ք, գարնան ջիւղ որեր,
Տաքվա տնո՛ւշ, լա՛վ որեր,
Սպաւմ, ձորում, պարտիզում՝
Հաղեցրե՛ք ձյունը խօտում:
Գետերը բազ վարարեն,
Արտակերը դալարեն.
Մի՛ գործնէ քեզ-քեզ,
Ծաղկեն ծառերն ու վարդեր,
Տերևները կամայեն,
Յե՛վ աղբյուրները հնչե՛ն:

QULI Qulilapap Qulil. Qulil.

220832027

775

32027

M. A. Casp

© 1944 M. A.

Тус ЕСР Архив 1936